

Лекція

**Права і свободи
людини і громадянина**

План:

- 1. Класифікація прав і свобод**
- 2. Особисті права і свободи**
- 3. Політичні права і свободи**

1. Класифікація прав і свобод

Класифікація прав і свобод

- **Особисті** (громадянські) – є невід'ємними, не обмежуються, мають підвищений рівень гарантій і захисту.
- **Політичні** – реалізуються людиною самотійно, або через об'єднання.
- **Економічні, соціальні і культурні** – надають можливість на захист прав щодо гідного ЖИТТЯ

2. Особисті (громадянські) права і свободи

Особисті права і свободи

- умовно можна виділити дві основні групи:
  1. права і свободи, які захищають людину від свавілля з боку інших осіб,
  2. права і свободи, які захищають людину від свавілля з боку держави.

Особисті права і свободи

1. права і свободи, які захищають людину від свавілля з боку інших осіб:
  - право людини на життя
  - повагу до її гідності;
  - право на свободу і особисту недоторканність;

Особисті права і свободи

2. Права і свободи, які захищають людину від свавілля з боку держави.

- недоторканність житла,
- таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції,
- невтручання у сімейне й особисте життя,
- тощо

Право людини на життя і повагу до її гідності.

- невід'ємне право, що охороняється законом.

Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя (ст. 27)

- Гарантіями права на життя є системи охорони здоров'я від нещасних випадків на виробництві, та ін.
- Відповідно до ст. 6 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права в країнах, що не скасували **смертної кари**, смертні вироки можуть виноситися тільки за найтяжчі злочини. Засуджений до смертної кари може просити про помилування або про пом'якшення вироку. Президент України здійснює помилування за особистими клопотаннями засуджених.

Право людини на життя і повагу до її гідності.

- Ст. 28 Конституції України закріплює право кожного на повагу до його гідності
- Гідність — це фундамент демократії та правової державності.
- Конституція встановлює, що ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню.

Право людини на життя і повагу до її гідності.

- ст. 22 КПК забороняє домагатися визнання від звинуваченого своєї вини шляхом насильства і погроз.
- ст. 99 КК передбачає відповідальність за доведення до самогубства особи шляхом жорстокого з нею поводження або систематичного приниження її людської гідності,
- ч. 2 ст. 123 КК передбачає відповідальність за незаконне позбавлення волі, вчинене способами, небезпечними для життя або внаслідок заподіяння фізичних страждань.
- ст. 7 ЦК - громадянин або організація вправі вимагати у судовому порядку спростування відомостей, які ганьблять їхню честь та гідність.

Право на свободу і особисту недоторканість.

- Кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність (ст. 29).
- Право на свободу - можливість здійснювати будь-які правомірні дії.
- У цьому праві закладено обмеження для свободи інших людей, особливо посадових осіб, які мають можливість застосовувати примус до людей.

Право на свободу і особисту недоторканість.

- **Кримінально-правовими** гарантіями є кримінальна відповідальність за злочини проти життя, здоров'я, свободи особи, (арешт, затримання, притягнення невинного до кримінальної відповідальності тощо).
- **Адміністративно-правовими** гарантіями є юридична регламентація підстав, термінів і форм адмін. затримань та арештів, дисциплінарна відповідальність осіб, винних у порушенні прав.
- **Цивільно-правові** гарантії - відшкодування матеріальної та моральної шкоди.

Недоторканість житла, таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції.

- Право на недоторканність житла (ст. 30) – право на державну охорону від незаконних вторгнень, обшуків та інших посягань з боку службових осіб та окремих громадян.
- Не допускається проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду або обшуку інакше, як за вмотивованим рішенням суду.
- У невідкладних випадках можливий інший, встановлений законом, порядок проникнення до житла особи, проведення в них огляду і обшуку.

Недоторканість житла, таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції.

- Право таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, передбачене ст. 31 Конституції України.
- Важлива гарантія права на недоторканність приватного життя особи, її особистої та сімейної таємниці.
- Гарантія цього права забезпечується переважно нормами адміністративного, кримінального і кримінально-процесуального права.
- Конституції зазначає, що винятки можуть бути встановлені лише судом

Невтручання у сімейне й особисте життя

- ст. 32 Конституції України право на невтручання у особисте й сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією.
- До змісту цього права належить також охорона таємниці таких сторін особистого і сімейного життя, розголошення яких з тих чи інших причин вважається небажаним (таємниця усиновлення, грошових вкладів, заповітів, стан здоров'я, фотографії тощо).

Невтручання у сімейне й особисте життя

- Правова охорона відбувається, в основному, у двох напрямках:
  1. встановлення меж зовнішнього втручання в цю справу,
  2. заборона поширення інформації про особисте життя людей.
- Тому не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини.

Невтручання у сімейне й особисте життя

- Забезпечується системою спеціальних гарантій: політичних, організаційних, правових.
- передбачені у ч. 4 ст. 32 Конституції України,
- Закон України "Про інформацію".
- Цивільний кодекс - кожному гарантується судовий захист права спростовувати недостовірну інформацію про себе і членів своєї сім'ї та права вимагати видалення будь-якої інформації, а також право на відшкодування матеріальної і моральної шкоди.

Свобода пересування, вибору місця проживання, право вільного залишення території України. (ст. 33).

- Право належить кожному, хто на законних підставах перебуває в Україні.
- Отже, цього права позбавлені особи, які проникли в країну внаслідок порушення візового режиму або законодавства про в'їзд.
- Право вільно виїжджати за межі України та безперешкодно повертатися встановлюється Законом України від 21 січня 1994 р. "Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України".

Право на свободу думки і слова (ст. 34)

- право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб, за винятком інформації, обіг якої обмежується чинним законодавством.

Право на свободу світогляду і віросповідання (ст. 35)

- кожен має право сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої (бути атеїстом),
- безперешкодно відправляти одноособово чи колективно релігійні культи і ритуальні обряди,
- вести релігійну діяльність, за винятком обмежень, встановлених законом в інтересах громадського порядку, здоров'я і моральності населення або захисту прав і свобод інших людей.
- Україна - світська держава, в якій церква відділена від держави, а школа — від церкви.

3. Політичні права і свободи

Політичні права і свободи громадян України

— це конституційно визначена міра можливої політичної поведінки особи, насамперед, участі у безпосередньому народовладді, здійсненні державної влади і місцевого самоврядування, в яких особа виступає, перш за все, як громадянин України, учасник суспільних відносин.

Право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації (ст.36).

- **Об'єднання громадян** - це добровільне громадське формування, створене на основі єдності інтересів для спільної реалізації громадянами своїх прав і свобод.
- Закон України "Про об'єднання громадян", регламентує державні гарантії, порядок їх створення, діяльності, реорганізації та ліквідації.
- **Громадською організацією** є об'єднання громадян для задоволення та захисту своїх законних соціальних, економічних, творчих, вікових, національно-культурних, спортивних та інших спільних інтересів (рух, асоціація, фонд, спілка т.і.)

Право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації (ст.36).

- **Політичною партією є об'єднання громадян — прихильників певної загальнонаціональної програми суспільного розвитку, які головною метою мають участь у виробленні державної політики, формуванні органів влади, місцевого самоврядування і представництво в їх складі.**
- **Членами політичних партій можуть бути лише громадяни України.**

Право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації

- Політичні партії та громадські організації не можуть мати воєнізованих формувань. Не допускається створення і діяльність організаційних структур політичних партій в органах виконавчої та судової влади і виконавчих органах місцевого самоврядування, військових формуваннях, а також на державних підприємствах, у навчальних закладах та інших державних установах й організаціях.
- Заборона діяльності об'єднання громадян здійснюється лише в судовому порядку.

Право брати участь в управлінні державними справами, всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраним.

- Можливість як безпосередньо, так і через своїх представників здійснювати всю повноту влади.
- Ст. 5 Конституції - положення про народовладдя.
- Встановлюється право громадян на участь у проведенні референдумів і вільних виборів та бути обраними в органи державної влади, органи місцевого самоврядування, право доступу до державної служби, а також до служби в органах місцевого самоврядування закріплене у ст. 38 Конституції України.

Право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи й демонстрації (ст.39)

Забезпечення політичної свободи думок, переконань та висловлювань в Україні.

Можливість вільно і необмежено виражати, обговорювати, роз'яснювати, переконувати й поширювати у будь-якій формі (в межах закону) свої думки, переконання і погляди з усіх питань суспільного, політичного, економічного та суто культурного життя країни.

Право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи й демонстрації (ст.39)

Ст. 39 Конституції України зобов'язує організаторів завчасно сповіщати про це органи влади, що гарантує останнім можливість втручання, коли заходи суперечать закону.

Обмеження щодо реалізації даного права встановлюється судом відповідно до закону і лише в інтересах національної безпеки та громадського порядку — з метою запобігання заворушенням чи злочинам, задля охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей.

Право на звернення громадян (ст.40)

- Право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів закріплене у ст. 40 Конституції України.
- Право на звернення є важливим засобом здійснення й захисту інших прав та свобод громадян, зміцнення зв'язків населення з державним апаратом, участі громадян в управлінні державними справами.